

Trumpisme: een poging tot definitie

Boris Johnson in het Verenigd Koninkrijk, Viktor Orbán in Hongarije, Bojko Borisov in Bulgarije, Thierry Baudet in Nederland en de rij gaat nog verder. Maakt het Trumpisme school in Europa? Gewezen Europarlementariër en schrijfster Els de Groen brengt de overeenkomsten in kaart.

Tekst **Els de Groen**
Illustratie **Ardy Beld**

28

Stel dat Hillary Clinton in 2016 gewonnen had en dat er een geheime bandopname was uitgelekt waarop ze duidelijk hoorbaar zei: grijp ze bij hun ballen! Zou haar dat getypeerd hebben als een ondeugende, seksueel ondernemende vrouw of als een sloerie die niet thuis hoort in het achtenswaardige gezelschap van wereldleiders? Hoogstwaarschijnlijk dat laatste.

De *MeToo*-affaire bewijst dat veel

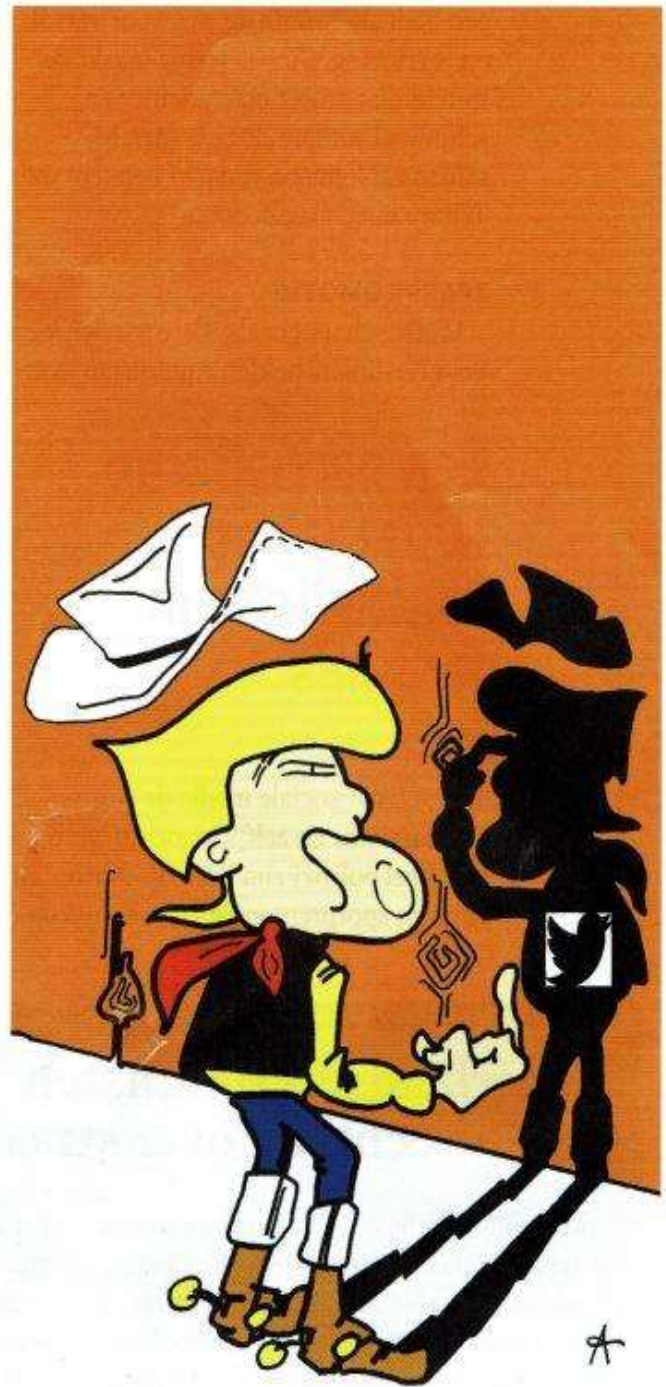
mannen hun functie misbruiken om macht over vrouwen te krijgen. In het geval van Trump is dat extra verwerpelijk, omdat hij een positie bekleedt waarin zijn seksistisch gedrag mensen kan verleiden tot achterhaalde patronen: hij sturend, zij onderdanig. Trumpisme holt het principe van de gelijkwaardigheid uit. Hoe normaler seksisme, hoe groter de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen en hoe groter die ongelijkheid, hoe schunniger het gedrag. Trumpisme is de opmaat naar een samenleving met volwaardige én minder volwaardige mensen. Dat fas-

cistische aspect is een groter gevaar dan het pathologische liegen of het impulsieve getwitter.

Het patriarchale Trumpisme heeft ook vrouwelijke fans. Hoe komt het dat preutse dames met zeer conservatieve opvattingen over huwelijk en seks zich ontpoppen als Trump-aanhangers? Zijn ze hem dankbaar voor de strengere abortuswetten? Het is niet de ooievaar die hen heeft bezwangerd. Waarom blijft de man bij abortussen buiten beeld alsof hij alleen maar zijn driften volgt, waar de vrouw beter moet weten? Die veronderstelde morele superioriteit in combinatie met natuurlijke onderworpenheid verraadt de invloed van religieus fundamentalisme.

VERVAL EN VERRUWING

Er zijn Europeanen die Trumps Archie Bunker-stijl een verademing vinden. De grootste *lookalike* is vermoedelijk Boris Johnson, die even gemakkelijk liegt en hetzelfde zwak heeft voor vrouwen. Johnson is ook geen teamwerker. Hij ontdoet zich van opponenten als waren het lastige vliegen en verwacht meer van kwinkslagen dan van gedegen dossierkennis. Dossiers zijn bijzaak. Hoofdzaak is het premierschap, dat Johnson aanvankelijk als EU-burger ambieerde en pas later als Brexiteer. Hyperbolen, loze beloften en verdraaiing van feiten en cijfers, alles is geoorloofd, maar het zou te ver gaan daarin de hand van Trump te zien. Wel effent

een man als Trump de weg voor verval en verzuivering. Globalisering maakt de wereld niet groter maar kleiner en schimmel verspreidt zich snel. Misschien zal Johnson gedacht hebben: wat Trump mag, mag ik ook.

ZELFPROMOTIE

Wetenschappers als Alice Marwick en Brad Bushman, beiden Amerikaan, con-

Een narcistische leider is een contradictio in terminis

stateren dat sociale media de cultuur van narcisme en zelfpromotie bevorderen. Veel politici zijn ijdel. Tv-optredens en spotprenten zijn een bonus op

hun salaris en de pleister op de wonden van een verloren privéleven. Maar narcisme is een ernstiger aandoening dan ijdel populisme. Narcisten zijn egoïstisch, verwaand en dominant. Ze stralen zelfverzekerdheid uit, maar achter die façade sluimeren hun twijfels. Dus hunkeren ze naar complimenten, wantrouwen ze hun omgeving en zijn ze niet in staat tot duurzame intieme relaties. Een narcist is geen teamwerker; hij zit liever zelf aan de knoppen. Ook het gebrek aan empathie onderscheidt hem van populistten; die moeten zich immers inleven in dat deel van het electoraat waar stemmenwinst valt te behalen. Populisten paaien het volk, narcisten paaien zichzelf. En als ze maar volksgenoeg zijn, de getapte jongen uithangen die praat zonder meel in de mond, die twittert in plaats van spreekt, kan dat charmant uitpakken. Zeker in het begin. De allereerste indruk die narcisten maken is goed: ze zijn plezierig kor-

daat, innemend joviaal en debiteren grapjes. Dat verklaart hun snelle succes, dat gedoemd is te verdampen als ze met schandalen en ruzies door de mand vallen.

SUPERIEUR

Een Trumpist is een narcist in een leidinggevende functie. Trump acht zich superieur maar kan niet tegen kritiek, belastert zijn rivalen en kan zich in niemand inleven. Niet in vrouwen, *native Americans*, zwarte burgers en immigranten, zelfs niet in de kinderen die hij van hun ouders laat scheiden en in kooien opsluiten. Zoals een populist de spreekbuis wordt van een groep en groepsbelangen nastreeft en een verlicht despoot het algemeen belang wil dienen door ieders spreekbuis te zijn, zo laat een Trumpist zich leiden door eigenbelang: het enige belang dat hij

kent. Als het redden van Arctica Trump eeuwige roem zou bezorgen, zou hij het poolijs redden. Zo niet, dan laat hij het smelten.

Een narcistische leider is een *contradictio in terminis*. Het gaat om mensen met een persoonlijkheidsstoornis die anderen manipuleren, maar die op hun beurt ook weer gemanipuleerd kunnen worden door krachten achter de schermen. Dat is de analyse van Theda Skocpol, Amerikaans politicologe met een grote staat van dienst. Onlangs kreeg ze een eredoctoraat van de Radboud Universiteit in Nijmegen. Dat Trump aan de macht kon komen dankt hij volgens Skocpol aan de lobby's en denktanks van de Republikeinen én aan de rechtse *Tea Party*. De rijken willen zo min mogelijk overheidsbemoeyenis en de *Tea Party* zo min mogelijk gekleurde immigranten. Als een ingehuurde acteur

brengt Trump dat over het voetlicht en spreekt daarbij vooral de middenklasse aan. De middenklasse is rijk noch arm, maar bestaat uit mensen die het redelijk hebben en bang zijn die eenvoudige bestaanszekerheid te verliezen.

KLEINE TRUMPJES

Niet iedereen kan bij *Jinek*, Pauw of *DWDD* aanschuiven, maar iedereen kan een blog openen en applaus oogsten via *likes*. Dat het debat zich verbreedt betekent niet automatisch dat het zich ook

Populisten paaien het volk, narcisten paaien zichzelf

verdiept. De school van het leven is voornaam, maar foutloos spellen ook. De toegankelijkheid van *Facebook* is zowel een kracht als een zwakte, omdat er geen feitentoesing en kwaliteitscriteria zijn. En dat in een omgeving waar nepnieuws schering en inslag is. Daardoor ontstaat de ruimte voor een negatieve elite: mensen die er prat op gaan geen kennis van zaken te hebben en vertrouwen op hun intuïtie. Kleine Trumpjes die volgelingen zoeken. In hoeverre is er een wisselwerking tussen dit 'kleine Trumpisme' en het Trumpisme op staatsniveau? Hebben narcisten de tijd mee?

'Selfini' luidt de bijnaam van de Italiaanse Trumpist Matteo Salvini, omdat hij dol op selfies is, in zijn blote bast op het strand om campagne te voeren. Maar Matteo Salvini heeft zijn hand overspeeld. In plaats van zijn extreemrechtse *Legà* te versterken, moest hij na de verkiezingen plaatsmaken voor links. Ook in de oppositie heeft hij echter een troef: Italië gaat gebukt onder een grote stroom vluchtelingen, wat zijn anti-migratiepartij populairder maakt. Geen van de EU-landen is bereid mensen op

te nemen. De Hongaarse Trumpist Viktor Orbán was de eerste die zijn land met scheermesjesdraad beveiligde om migranten buiten te houden en zo de christelijke eigenheid en identiteit te bewaren. Op allerlei manieren worden Hongaarse vrouwen gestimuleerd meer kinderen te baren. In Bulgarije regeert premier Bojko Borisov, ooit karatekampioen, lijfwacht van ex-dictator Todor Zjivkov, beveiliging van Simeon Saksen-Coburg-Gotha, de laatste tsarenzoon en burgemeester van Sofia. Bojko had een mooi en afgetraind lichaam. Vrouwen bewonderden hem. Maar het kan verkeeren. Tegenwoordig voert hij, omringd door rechtsradicalen, een pragmatische pro-Europese koers. Ook Poetin is sportief. Bloot en breedgeschouderd poseerde hij op een paard. Baudet heeft minder spiermassa, maar ook hij ging naakt op de foto.

GEBREK AAN EMPATHIE

Uit een studie over 31 jaar blijkt dat het merendeel van de narcisten man is. Alle genoemde heren zijn ijdel, weinig principieel en nauwelijks empathisch. Dat kan echter ook uit berekening zijn; gebrek aan empathie geeft bestuurders meer armslag. Niet elke zich narcistisch gedragende leider is een narcist, is onzeker en instabiel. De drift van Trump is bekend, Johnson vergeleek zichzelf al eens met de Hulk en Baudet ging huilen toen een wetenschapper hem zei dat hij aan de verkeerde kant van de geschiedenis stond. Als leiders inderdaad de persoonlijkheidsstoornis hebben, Trumpisten zijn, doet zich een volgende vraag voor: in hoeverre krijgen ze de ruimte dankzij het narcistische klimaat en hoeverre worden ze misbruikt door cynische lobbygroepen, zoals in de VS? Vreemdelingenhaters en klimaatontkenners met belangen in olie en gas zoeken ook in Europa een politieke voorspraak. Hoe dan ook schaadt het Trumpisme zijn kiezers, de democratische rechtsstaat en uiteindelijk ons allemaal. ●